

Brussel

- 16 Metropolitan Landscapes
- 19 LIFE+ OZON helpt dieren veilig oversteken
- 22 Voetgangsvademecum
Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- 24 Stedelijke autobaan maakt plaats
voor zachte mobiliteit
- 28 Overheden werken samen voor een
mooiere hoofdstad
- 31 Architecturale grondtoon voor de hoofdstad
- 34 Ruimte voor rouw en herdenking
- 37 Staalkaart van Brusselse eigenheid

METROPOLITAN LANDSCAPES

OPEN RUIMTE ALS VENSTER OP BRUSSEL

De recente publicatie 'Metropolitan Landscapes' is het resultaat van een bijzondere samenwerking tussen Vlaamse en Brusselse overheidsinstellingen. Zij zaten samen rond de tafel om zich te buigen over de structurerende rol van de open ruimte in en rond Brussel. In hun ontwerpend onderzoek tonen ze hoe het randstedelijke gebied zich verder kan ontwikkelen tot een veelzijdige, duurzame landschapsstructuur. Waarnemend Vlaams Bouwmeester Stefan Devoldere en Julie Mabilde van het Team Vlaams Bouwmeester leggen uit wat de ambitie is.

Wat was de aanleiding voor dit unieke project?

"Brussel en Vlaanderen zijn ruimtelijk en geografisch met elkaar verweven. De hoofdstad kadert in een sterk verstedelijkte regio in Noordwest-Europa. Daarin speelt de open ruimte in en rond het Brusselse gewest een belangrijke structurerende rol. Want open ruimte is meer dan de tegenhanger van de bebouwde omgeving: ze maakt er integraal deel van uit. Maar de administratieve opdeling tussen Brussel en Vlaanderen maakt het moeilijk om te komen tot een integrale visie voor de stedelijke ontwikkeling. Voormalig Vlaams Bouwmeester Peter Swinnen nam het initiatief om alle stakeholders rond de tafel te brengen. Voor Vlaanderen zijn dat het Agentschap voor Natuur en Bos, de Vlaamse Landmaatschappij, Ruimte Vlaanderen, en het Team Vlaams Bouwmeester. Aan Brusselse zijde gaat het om Brussel Leefmilieu, Brussel Stedelijke Ontwikkeling en de Brusselse Bouwmeester."

Welk doel hebben de partners voor ogen?

"De uitdaging bestond erin om de gewestgrenzen los te laten en na te denken over de ontwikkelingsmogelijkheden van het grotere geheel. Het onderzoek is niet gericht op de uitvoering van een project; het wil eerder bepaalde ruimtelijke vraagstukken via ontwerp bespreekbaar maken. Met die denkoefening willen we de beleidsprocessen voeden en sturen. Denk aan vraagstukken als demografische groei, de nood aan bijkomende woningen, duurzame mobiliteit en infrastructuur, waterbeheer, energietransitie, ... Een tweede ambitie is om samenwerking aan te moedigen. Niet enkel tussen de gewesten maar ook tussen de zogenaamd 'harde' (mobiliteit, wonen, economie) en 'zachte' sectoren (natuur, waterbeheer, recreatie). Een gemeenschappelijke visie is belangrijk om die samenwerking vorm te geven."

Jan Vilain, Infopunt
Publieke Ruimte

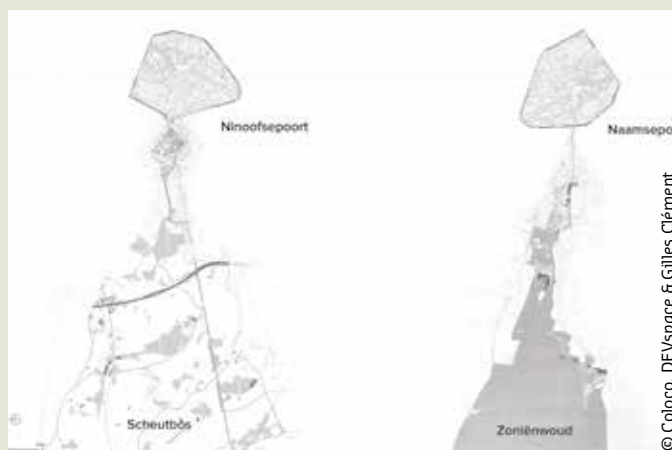
Hoe zijn jullie concreet te werk gegaan?

"Dit ontwerpend onderzoek kadert binnen Labo Ruimte, een platform voor ontwerpend onderzoek geïnitieerd door Team Vlaams Bouwmeester en Ruimte Vlaanderen. Met verte-

Vergelijking van de vorm en ruimtelijke structuur van de zone rond het Scheutbos met het Zoniënwoud.

© Coloco, DE/Space & Gilles Clément

© Coloco, DE/Space & Gilles Clément

© Tim Van de Velde

1

© LOLA Landscape Architects, Floris Alkemade Architect & Grontmij Belgium

2

© LOLA Landscape Architects, Floris Alkemade Architect & Grontmij Belgium

3

genwoordigers van de zeven partners gingen we rond de tafel zitten om, los van de eigen sector of belangen, de gezamenlijke opgaven voor het onderzoek te formuleren. In een eerste verkenningsfase, uitgevoerd door Bureau Bas Smets en LIST, werd in overleg met de partners afgetast wat de betekenis kan zijn van 'metropolaan landschap'. We keken naar het belang, de rollen en functies van open ruimte op een groter schaalniveau. Bureau Bas Smets en LIST maakten een inventaris van verschillende landschapstypes en open ruimtes op de grens van Brussel en de rand. Daaruit zijn er vier werden gekozen voor verder onderzoek. In een tweede fase gingen vier ontwerpteam aan de slag op elk van die testcases, om de concretere functies en invulling van die open ruimte via ontwerp te verkennen. Die cases gaven ons inzicht in het belang van open ruimte in die gebieden, lokaal en op ruimere schaal."

Het Agentschap voor Natuur en Bos toont zich erg enthousiast. Wat was hun rol in deze samenwerking?

"Te vaak wordt open ruimte beschouwd als restruimte, wat er over-

1 Het team van Coloco en DEVspace houdt een pleidooi om niet de grondwaarde, maar de gebruikswaarde van open ruimte centraal te stellen (Scheutbos).

2 en 3 De groenstroken langs de spoorwegen kunnen uitgroeien tot sterke ecologische en fietsverbindingen. Eenvoudige ingrepen – zoals een ander groenbeheer en het weghalen van hekken of hindernissen – kunnen hiertoe bijdragen.

blijft na economische ontwikkeling en woningbouw. Stakeholders die traditioneel met open ruimte bezig zijn, hanteren daarom vaak een defensieve logica: 'Open gebieden moeten beschermd worden tegen verstedelijking'. Binnen dit onderzoek en deze coalitie van partners pleitte het ANB mee voor een meer assertieve benadering: 'Hoe kan open ruimte bijdragen aan stedelijke ontwikkeling?' Het gaat dan niet alleen over klassieke open ruimten zoals parken en aaneengesloten gebieden, maar ook over restruimten, vervuilde terreinen, kanalen en waterlopen. Op terreinen waar een grote potentie ligt voor natuurontwikkeling, zoals de Zennebeemden, heeft het Agentschap bekeken hoe hun rol als natuurbeheerder ook gekoppeld kan worden aan bijvoorbeeld voedselproductie, waterbeheersing, ecologische verbindingen en stedelijke economie. Zo bleek duidelijk dat er nood is aan een betere samenwerking tussen de vele sectoren en actoren actief rond de Zennebeemden."

Welke concrete inzichten heeft deze aanpak opgeleverd?

"Neem nu de groene verbinding van de site van Tour & Taxis tot aan het landbouwlandschap van Vlaams-Brabant. Agence Ter grijpt de verbreding van de ring aan om ter hoogte van de kam van Laarbeekbos een ecologische verbinding te realiseren. Een nieuw publiek terras doet hier dienst als scharnierpunt tussen stedelijk en ruraal landschap, tussen de plekken waar voedsel geconsumeerd en geproduceerd wordt. Dat publieke terras vormt een cruciale plek in een nieuw, grensoverschrijdend productief park dat veel meer is dan een ecologische verbinding. Het biedt ook plaats aan voedselproductie, recreatieve structuren, zachte mobiliteit,

© Agence Ter

nieuwe werkgelegenheid, educatieve projecten, ontmoetingsmogelijkheden, verdichting aan de randen van open ruimte enzovoort.

Een ander voorbeeld is de site van het Scheutbos. Bekijk het Scheutbos zoals je naar het Zoniënwoud kijkt en er ontstaat een interessant beeld. Het team van Coloco en DEVspace houdt een pleidooi om niet de grondwaarde, maar de gebruikswaarde van open ruimte centraal te stellen. Kunnen we van aan de Ninoofsepoort tot het Scheutbos, door kleine acties van onderop, een landschap uitbouwen dat even sterk aanwezig is in het collectieve bewustzijn van bewoners en gebruikers als de zuidelijke tegenhanger, het Zoniënwoud?

Hoe vertaalt zich dit concreet naar publieke ruimte?

“We concentreren ons niet zozeer op de inrichting als wel op het publieke potentieel van de open ruimte. Open ruimte is belevingsruimte, niet zomaar de achterkant van bebouwde ruimte. Door het openruimtegebied doorwaadbaar en publiek toegankelijk te maken wordt het een voorkant, een venster op Brussel, een plek waar collectieve woonvormen een nieuwe kwaliteitsvolle relatie met het landschap kunnen aangaan. Fietsnetwerken kunnen bijvoorbeeld een verbinding vormen tussen de stad en het hinterland. We hebben nu meer aandacht voor het kapitaal van groen en open ruimte voor de stedelijke omgeving.”

Wat mogen we na deze studie verwachten?

“Alle partners zijn het hele traject lang enthousiast gebleven en hebben de ambitie om verder te gaan. Dat toont al aan hoe belangrijk dit onderzoek is. Alleen blijkt het niet zo evident om over de administratieve grenzen heen samen projecten te realiseren. Daar is een strategie voor nodig. De plannen, simulatiebeelden en onderzoeksresultaten die

Een productief park voor de Molenbeekvallei, met de ring - icoon van verbinding - als potentieel sterk symbool van een nieuwe relatie tussen stad en platteland.

gemaakt werden voor dit onderzoek, zijn bruikbaar als referentie bij allerlei projecten en beleidsvisies. Vandaar ook het tweetalige boek (FR/NL) ‘Metropolitan Landscapes’. Deze publicatie maakt de resultaten van het onderzoek inzichtelijk voor een geïnteresseerd publiek. Het boek is dienstig voor alle beleidsniveaus, lokaal en regionaal, als kapstok, voedingsbodem en inspiratie voor nieuwe projecten. Het project heeft geleid tot nieuwe partnerschappen en inzichten en dat is in elk geval een mooie verdienste.” ■

→ Meer info:

<http://www.vlaamsbouwmeester.be/nl/instrumenten/labo-ruimte/metropolitan-landscapes>

“De uitdaging bestond erin om de gewestgrenzen los te laten en na te denken over de ontwikkelingsmogelijkheden van het grotere geheel”

© WIT Architecten, OSA onderzoeksgroep KU Leuven, Annabelle Blin & Philip Stessens